

Asia: VN/13339/2019

Lausuntopyyntö elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskevasta arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Virkamiesvalmistelussa laaditussa arviomuistiossa pyritään paikantamaan elinkautisvankeja koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita. Muistiossa tehdään kolme toimenpide-ehdotusta. Ensimmäisessä kiinnitetään huomiota vapauttamisharkinnan yhteydessä tehtävään väkivaltariskin asemaan, toisessa viranomaisyhteistyöhön ja kolmannessa hoitojatkumoiden toteutumiseen.

Väkivaltariskin arvioimisesta. Muistiossa tuodaan ilmi, että väkivaltariskiarvioiden luotettavuudesta ja niiden hyödynnettävyydestä valmistellaan valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) hanketta. Oikeustieteellisen tiedekunnan mukaan tutkimushankkeen käynnistäminen on perusteltua. Arviomuistion mukaan väkivaltariskin arvioimisessa kiinnitetään huomiota väkivallan uusimisriskiin, persoonallisuuden häiriintyneisyyteen ja ”vangin mahdolliseen haluttomuuteen muuttaa elämäntyyliään”. Kysymys näyttää olevan hyvin pitkälti yksilöön kiinnittyvien tekijöiden arvioimisesta, vaikkakin on syytä muistaa, että yksilön käyttäytymisen ennakoiminen on aina hyvin epävarmaa. Pitkä vankilarangaistus ei ole myöskään omiaan vahvistamaan vangen edellytyksiä toimia muurien ulkopuolella yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Kysymys on siitäkin, millä tavalla yhteiskunta ja ympäröivä yhteisö suhtautuu vapautuneisiin vankeihin. Vankilan jälkeiseen elämään vaikutetaan ratkaisevasti yhteiskunnallisen päätöksenteon kautta, kuten sillä miten vapautuneita vankeja tuetaan. Tutkimushankkeeseen olisi suotavaa sisällyttää osioita, joissa rakennetaan vuoropuhelua yksilöön ja yhteiskuntaan kiinnittyvien tekijöiden välille.

Viranomaisyhteistyö. Elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voi päästä ehdonalaan vapauteen, kun hän on kärsinyt 12 vuotta rangaistuksestaan. Alle 21-vuotiaana tuomitulla vastaava aika on 10 vuotta. Vangen on laitettava hakemus vireille Helsingin hovioikeudessa. Erityisistä syistä sen voi tehdä myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön on kaikissa tapauksissa annettava lausunto hovioikeudelle, jossa se joko puoltaa tai vastustaa vapauttamista. Keskushallintoyksikkö pyytää tätä varten

Vankiterveydenhuollon yksiköltä vangista väkivaltariskiarvion sekä lausunnon Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskukselta ja vankia säilyttävältä vankilalta.

Käytännössä hakemusten käsittelyssä on ilmennyt viiveitä. Tämän takia Helsingin hovioikeus, Rikosseuraamuslaitos ja Psykiatrinen sairaala ovat yhteistyössä pyrkineet paikantamaan viivästymisen syitä ja pohtimaan keinoja niiden poistamiseksi. Muistiossa todetaan, että jatkotyössä olisi otettava huomioon vapauttamiseen liittyvän yhteistyön sujuvuus ja mahdolliset kehittämistarpeet. Myös tiedonvaihtoa Vankiterveydenhuollon yksikön, Rikosseuraamusviraston arviointikeskuksen ja vankilajohtajien välissä tulisi parantaa. Oikeustieteellisen tiedekunnan mielestä esitys on kannatettava. Eri viranomaiset on vastuutettava toimimaan ehdonalaista vapauttamista koskevilla hakemuksissa ripeästi. Yhteistyötä pitäisi kehittää paitsi mainittujen tahojen myös muuta julkista sektoria edustavan sosiaali- ja terveyshuollon kanssa, mikä tukisi vankilasta vapautuvaa vankia.

Hoitojatkumot. Arviomuistiossa kiinnitetään huomiota siihen, että vapautumisen jälkeiset sosiaali- ja terveydenhuollon hoitojatkumot toteutuvat nykyisin vaihtelevasti. Oikeustieteellinen tiedekunta on huolissaan tästä kysymyksestä. Erityisesti mielenterveys- ja/tai päihdeongelmien kanssa kamppailevien vankien kohdalla olisi hyvin tärkeä käynnistää heidän tarvitsemansa hoito- ja kuntoutuspolku hyvissä ajoin ennen vapautusta.

Muuta. Arviomuistiossa ei ole erikseen nostettu esille huolta siitä, että Suomessa elinkautiseen vankeuteen tuomittujen vankien lukumäärä on kasvanut. Muistiossa ei ole tehty perusteellista vertailtua vankimäärästä eri Pohjoismaissa, mutta viitteitä vaikuttaa olevan siitä, että Suomessa elinkautiseen vankeuteen tuomittujen vankien lukumäärä olisi muita Pohjoismaita korkeampi. Oikeusministeriön pitäisi myös tästä syystä pohtia koevapautta koskevan säätelyn laajentamista, johon olisi mahdollista kytkeä kuntouttavia tai hoidollisia elementtejä.

Turussa 11.2.2020

Heini Kainulainen

Rikosoikeuden professori (ma.)

Oikeustieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

Heini Kainulainen

Heini Kainulainen, rikosoikeuden professori (ma.), oikeustieteellinen
tiedekunta, Turun yliopisto